

РОЗДІЛ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІІІ-ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

УДК: 371. 053 – 21:[39. 034 + 316.37.]
ББК 51.232.50 (4Укр.)

А.Р. Аблітарова
м. Сімферополь, АР Крим, Україна

СІМЕЙНЕ ТА СУСПІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИКИ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ЕТНІЧНИХ ГРУП

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку Української держави, демократичні перетворення, глобалізація процесу соціалізації підростаючого покоління, загальноєвропейські тенденції щодо зближення виховних орієнтирів, врахування особливостей національних систем виховання поставили перед педагогічною наукою завдання перегляду методологічного підґрунтя й низки теоретичних положень, на яких базуються уявлення про такий багатоаспектний і міждисциплінарний феномен, як інтеграція виховних соціальних впливів суспільства. Зміна соціально-економічних умов, втрата звичних ціннісних орієнтирів, суперечливий вплив різноманітних соціальних чинників негативно позначаються на характері родинного та суспільного виховання сучасної дитини. Нині в цих інституціях переважають прагматичні орієнтації, ділове спілкування домінує над особистісним, різнобічний розвиток змінюється інтенсивною інтелектуалізацією. Наслідком цього є зниження уваги до морально-духовного розвитку як основного вектора особистісного становлення. На фоні цих умов актуальною є розробка теоретико-методичної моделі становлення дошкільника як особистості, широкомасштабної апробації та впровадження у практику сучасних технологій особистісно орієнтованого виховання, реалізації системного підходу до формування дошкільника як суб'єкта й індивідуальності.

Прихильники емансипації стверджують, що робота дає жінці можливість відчувати себе повноцінною особистістю, дозволяє встановлювати різні контакти поза сімейною сферою. Нині в розвинених країнах жінки складають 35 – 45% усіх працюючих. В Україні цей відсоток ще вищий, тому що працюють усі заміжні жінки, багато з яких мають маленьких дітей. Зайняті матері не мають часу для систематичного виховання дітей, не спостерігають за їхнім розвитком, упускаючи головне: стан здоров'я дитини, його особливості, успішність у школі, коло інтересів, захоплень. Авторитет батька в такій ситуації падає і не є зразком адекватної поведінки дитини.

Аналіз останніх досліджень. Соціально-педагогічні аспекти соціалізації особистості з урахуванням вікових особливостей висвітлені в роботах Б. Афанасьєва, І. Беха, Л. Божович, Л. Буєвої, О. Здравомислової, І. Кона, О. Леонтьєва, О. Петровського, Т. Репіної, М. Юркевича. Проведений теоретичний пошук показав, що різноманітні аспекти проблеми статевої соціалізації були постійно предметом дослідження науковців: психологічні і соціальні функції статевої соціалізації (Дж. Мід, К. Роджерс, Е. Фромм, Д. Ісаєв, В. Каган); вивчення статевої диференціації, формування психологічної статі, статевої ідентичності та механізмів її формування (Г. Авер'янова, К. Веселовська, Т. Говорун, Д. Колесов, О. Кононко, А. Личко, В. Москаленко, А. Палій, Ю. Приходько).

Статтю присвячено розкриттю механізмів впливу сімейного та суспільного виховання як чинників статевої соціалізації дітей старшого дошкільного віку різних етнічних груп.

Основний матеріал і результати дослідження. Підтвердження феномену сутності статевих ролей, статевої стандартизації кожної етнічної групи (українців, росіян, кримських татар, євреїв, вірменів), еталонів обумовлені особливостями впливу соціальних інститутів – сім'ї та дошкільного закладу. Відомо, що в основі статевої диференціації закладено розподіл праці та сімейних обов'язків, який є основним соціальним фактором (детермінантою), яка привела до специфіки змісту ролей і функцій представників обох статей.

Отже, дані тенденції засвідчують, що за звичайних умов організації соціалізації та життєдіяльності дитини в сучасній сім'ї не складаються оптимальні педагогічні умови для соціального розвитку представників різної статі. Система сімейних соціальних ролей не змінюється. У типовій сучасній сім'ї (українці, росіяни, кримські татари, євреї) чіткого різкого розподілу на «суто чоловічі» або «суто жіночі» ролі як раніше вже немає. Це пояснюється новими тенденціями сімейних стосунків, появою і поширенням егалітарного типу стосунків між батьками.

Найбільш близькими до вимог і культури сучасного чоловіка та жінки є такі представники етнічних груп: українці, росіяни, кримські татари й євреї (частково). Консеквентними у системі виховання залишаються євреї і вірмени, які не вносять зміни у свої культури та цінності європейських традицій; їхній шлюб носить моноетнічний характер, міжнаціональні шлюби заборонені та осуджуються.

Статево-рольове виховання батьками кримських татар і вірмен розуміється як рання розпуста, вони з тривогою ставляться до питань дітей на «гострі та закриті» теми. При виникненні таких ситуацій уникають відповідей або ігнорують питання дитини, що не є оптимальним для становлення дитини як представника певної статі, а навпаки, гальмує цей процес. Такий вплив із боку дорослих ускладнює процес статевої соціалізації, вимушуючи дітей копіювати псевдотрадиційні статеві стереотипи та уявлення. Обмеження, що накладають традиційні стереотипи, можуть заважати успішній адаптації до умов життя, що швидко змінюються. Сучасне життя виявляється складнішим від стереотипних, спрощених моделей поведінки та чітких закріплених статевих ролей.

Слід зазначити, що зафіксована різниця у трактуванні рівнів культури статевої поведінки не означає протилежність позицій. Так, на питання про майбутнє хлопчиків і дівчаток батьки, перш за все, бажають бачити свою дитину в майбутньому справжніми батьками або гідними спадкоємцями (58%), коли для вихователів загальних і національних груп важливіше виховання головних якостей мужності, хоробрості та доброзичливості – у хлопчиків, лагідності, ввічливості та самостійності – у дівчаток (75%). Педагоги загальних груп намагаються надати дошкільникам оптимальну інформацію про статеві та соціальні ролі дітей і дорослих (45%), батьки навпаки уникають таких питань (62%), перекладаючи цю ініціативу на педагогів.

Для педагогів національних груп головним показником розвитку дитини як представника певної статі виступає сформованість чоловічих або жіночих рис (70%), але за традиційними цінностями. Питання про статеві відмінності вважаються «небажаними», інформація про статеву диференціацію та статеві ролі дорослих надається, перш за все, батьками (73%). Саме вони мають розповісти про особливості статевої поведінки, стереотипів та уявлень. З метою визначення обставин сімейного та суспільного виховання, педагогічного впливу дорослих, ми намагалися означити ставлення батьків та вихователів щодо статевої поведінки, формування еталонів чоловіка та жінки, встановити погляди респондентів на існуючу проблему (табл. 1.).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика відповідей батьків і вихователів на запитання анкети, інтерв'ю «Сім'я як статеворольова група»

№ п/п	Параметри	Варіанти відповідей	Кількісний розподіл відповідей у %	
			вихователі	батьки
1.	Виховання якостей чоловіка (для хлопчиків), жінки (для дівчаток)	Так	100	100
2.	Чи повинне відрізнятися чоловіча поведінка від жіночої?	Так	100	100
3.	Чи треба розповідати дитини про взаємини чоловіків і жінок?	Так	61	34
		Ні	39	66
4.	Чи треба надавати дитини інформацію про статеві відмінності?	Так	77	36
		Ні	23	64

Педагогічний вплив вихователів, спрямований на виховання статеворольової соціалізованості старших дошкільників, мав орієнтири на власний соціальний досвід, виховання нормовідповідної поведінки як представника певної статі. Батьки як головні соціальні агенти свої зусилля спрямовують на суто статевому вихованні, формуванні статеворольових уявлень і стереотипів.

Застосовані методи дослідження, їх зміст засвідчили, що теоретична підготовленість дозволяє педагогам і батькам орієнтуватися у багатстві різноманітних методів виховання статеворольової соціалізованості старших дошкільників, де переважають словесні та наглядні методи. Але на практиці підтвердилось, що такі методи мають недовготривалу дію та малу ефективність.

Одержані дані дають змогу зробити такі висновки:

☐ актуальність досліджуваної проблеми педагогами та батьками розуміється й однозначно приймається;

☐ батьки розуміють статеворольову соціалізацію як сексуальне виховання (66%), що приводить до стану «відходу» від питань цього аспекту;

☐ у більшості випадків питань статеворольового виховання батьки орієнтуються на власний досвід (64%), що не завжди є позитивним;

☐ педагоги при організації виховного процесу не завжди беруть до уваги стать дитини, коли надають або готують завдання для неї; завдання на формування нормовідповідної статеворольової поведінки не виносяться для щоденної роботи;

☐ педагоги і батьки не стимулюють самостійність дитини, а тільки контролюють її діяльність; не роблять аналіз негативних проявів статеворольової поведінки дитини;

☐ більшість батьків ситуативно реагують на негативні прояви статеворольової поведінки дітей;

☐ педагоги розуміють і визначають типи статеворольової соціалізації дошкільників, методи та форми впливу на вихованців.

Для з'ясування рівня обізнаності батьків і педагогів щодо виховання дитини як представника певного етносу, виявлення стереотипів національного виховання старших дошкільників і ставлення до представників інших етносів. Характеризуючи особливості функціонування сім'ї як етнічної групи, здійснено порівняльний аналіз інформування дорослих щодо національних відмінностей. Встановлено, що батьки розподілилися на групи:

перша – відмовлялися від відповідей, друга – видавали бажане за реальне, третя – зазнавала труднощів у відповідях або повторювала загальні судження.

Підсумовуючи результати анкетування батьків дітей змішаних груп, виявили, що головним показником етнічної належності людини виступають зовнішні дані, релігійна символіка. Це передається та засвоюється дитиною як зразок, який він використовує у реальному житті. Батьків російської групи відрізняє ліберальне ставлення до виховання дитини як представника певної статі, акцент на культурні цінності робиться у разі великих (національних, релігійних) та сімейних свят. Діти таких батьків зазнають труднощів у етнічній ідентифікації, часто путають себе з представниками української групи, пояснюючи схожість представників обох груп за кількістю таких показників: слов'янська зовнішність, однакові імена, релігійні символи та свята.

Батьки дошкільників української групи характеризуються поважливим ставленням до своєї дитини, особливу увагу приділяють вихованню дитини як представника певного етносу. Діти таких батьків можуть повно та логічно відповісти на питання про схожість і відмінності між близькими етносами (українці та росіяни) та різними східними етносами (кримські татари, євреї, вірмени), що свідчить про відповідальну поведінку та участь батьків у такому аспекті виховання. Головним показником відмінності представника української групи від російської діти-українці називають мову, прізвища, особливості родинного життя та побуту.

Діти кримськотатарської та вірменської груп відверто та повно пояснюють свою відмінність від представників інших етнічних груп, особливо у контрасті (росіяни – вірмени, кримські татари). Це пояснюється тим, що батьки обох етносів відводять значну роль національному вихованню дитини, де увага приділяється формуванню традиційних стереотипів та уявлень. З одного боку це говорить про систематичність батьківського впливу щодо виховання етнічної ідентифікації, але також свідчить про надмірне надання інформації такого напрямку.

Батьки єврейської національної групи виділяються серед інших специфічним ставленням до своєї дитини як представника певного етносу: у дошкільному віці акцент на етнічній ідентифікації не робиться, дитина залучається до основних релігійних свят, навчається розрізняти представників різних етносів.

Аналізуючи відповіді на запитання анкети батьків та інтерв'ю педагогів «Сім'я як етнічна група» було встановлено їх неузгодженість, що свідчить про відмінності суспільного та сімейного виховання, різних інститутів соціалізації. Зафіксовано, що в основі консеквентної системи виховання, якої дотримуються кримські татари, євреї і вірмени лежить так званий первинний розподіл праці між чоловіком і жінкою (статева диференціація). Саме він визначає різний спосіб життя представників різної статі, закріплює за чоловіками право на зовнішню діяльність, на засвоєння світу і панування над ним, а за жінками – право на народження і виховання дітей, облаштування оселі та організацію побуту.

У представників кримськотатарської та вірменської етнічних груп верховенство в сім'ї визначається національною традицією, тому вони залишаються більш традиційними: чоловіки вважаються вагомимишими за жінок, володіють правом приписування й покарання водночас як представники інших етнічних груп – українці і росіяни – є більш сучасними та соціалізованими, володіють однаковими правами незалежно від належності до певної статевої групи.

Одержані кількісні та якісні дані дали можливість зробити наступні висновки:

□ батьки міжетнічного шлюбу виховують більш соціалізовану та гнучку дитину для сприйняття різних зразків статевої поведінки та нормовідповідної поведінки, виховних методів і форм;

□ батьки моноетнічного шлюбу не виходять за рамки виховання національно-

культурних цінностей, використовують одноманітні виховні впливи, що збідняє та звужує виховну систему та засоби впливу;

□ вихователі загальних і національних груп однаково будують виховну систему щодо формування стереотипів виховання старших дошкільників як представників певного етносу.

Проведена робота зафіксувала той факт, що вихователям і батькам бракує теоретичних і практичних знань з питань формування статевої поведінки старших дошкільників різних етнічних груп, визначення індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини.

Найважливіші дані були базовими у створенні дитячих підгруп на формувальному етапі експерименту, а також визначили зміст індивідуальної роботи, спрямованої на зближення дітей у колективі і сумісній діяльності, активному прояву статевих і соціальних ролей.

Література:

1. Гончаренко А.М. Хлопчики й дівчатка: міжособистісні взаємини // Дошкільне виховання. – 2007. – №4. – с.8-10.
2. Кононко О.Л. Статева самосвідомість як складова морального розвитку дошкільника // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К.: Пед.думка, 2000. – с. 234-238.
3. Палій А.А. Особливості статевої поведінки дітей дошкільного віку: Дис. канд. псих. наук: 19.00.07 / АПН України. – Київ, 1996. – 210 с.
4. Слободская Е.Р., Люснин Ю.М. Внутригрупповые механизмы социализации детей раннего возраста // Вопросы психологии. – 1987. – №3. – с.50-57.
5. Lindsey L. Gender Roles. A Sociological perspective. Prentice Hall, 1997.

У статті подано дані формувального етапу дослідження, яке було проведене з представниками різних статево-етнічних груп.

Ключові слова: вплив, статева соціалізація, етноси.

В статье приведены данные формирующего этапа исследования, проведенного с представителями разных поло-этнических групп.

Ключевые слова: влияние, полоролевая социализация, этносы.

In article the data of the forming investigation phase spent with representatives different sexual and ethnos of groups is cited.

Key words: influence, sexual socialization, ethnos.

УДК 374.1:372.878:374.7
ББК 74.4

Т.В. Агейкіна-Старченко
м. Вінниця, Україна

КОМПЕТЕНТНІСНА МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Педагогічне моделювання як метод, який допомагає відтворити цілісність об'єкту, який вивчається, його структуру, зв'язки, функціонування, досліджували К. Батароев, В. Загвязинський, М. Кларін, Н. Клокар, В. Монахов, В. Олійник, Т. Сорочан, Т. Челишева та ін. Цитуючи К. Батароева, Н. Клокар віддає перевагу його визначенню моделі і вважає його найповнішим: модель - це створена або вибрана суб'єктом система, яка відтворює істотні для цієї мети пізнання сторони (елементи, властивості, відношення, параметри) об'єкта вивчення і через це перебуває з ним у такому відношенні заміщення й схожості (зокрема, ізоморфізму), що дослідження її служить опосередкованим способом одержання знання про цей об'єкт. Модель у процесі дослідження змінює об'єкт – оригінал так, що безпосереднє вивчення першого дає нові знання про другий. Науковець акцентує увагу на важливості